

Fundamentfeltets funktion i danske samtaler

Rasmus Puggaard

r.p.hansen@hum.leidenuniv.nl

17. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog

12. Oktober 2018
Aarhus Universitet

Universiteit
Leiden

Disclaimer

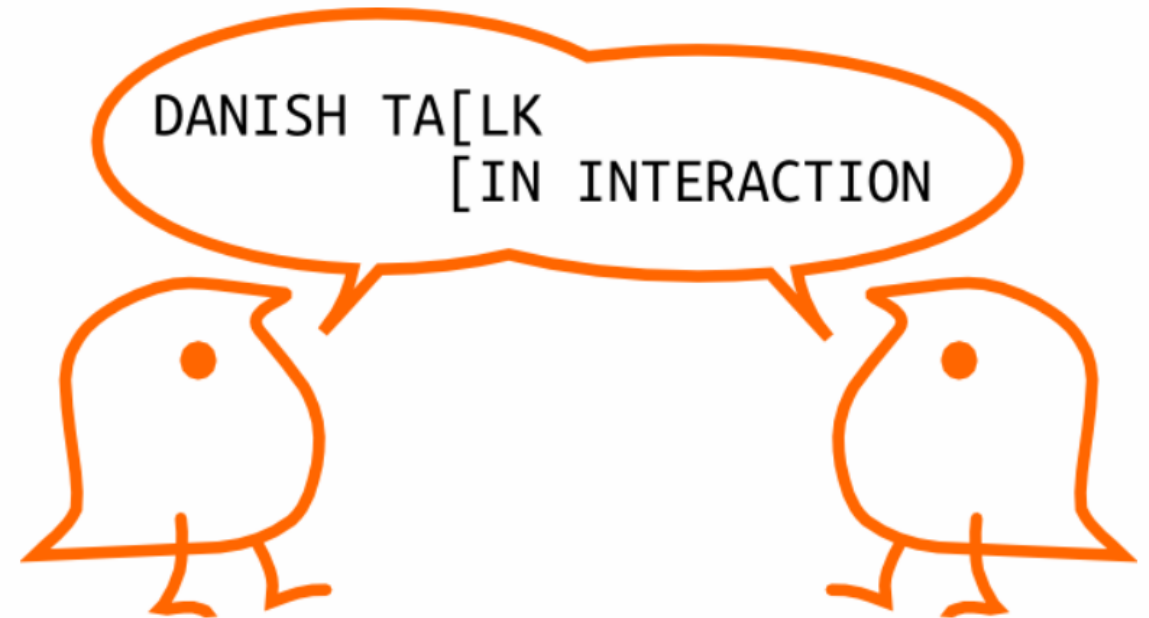
- Baseret på speciale (Puggaard 2018)
 - 80 siders rapport, kulmination af mange måneders arbejde
 - Kan ikke gennemgås på 20 minutter
 - Ikke alle teoretiske antagelser er eksplicite
- Dette bliver altså en præsentation af hovedpointer og særligt interessante fund

Baggrund og formål

- F hidtil kun beskrevet på skrift
- Mere fokus på syntaks end funktion
- Opfattede problemer i skriftsprogsbeskrivelser:
 - F ofte komplet NP i eksempler
 - ”F er generelt sætningens subjekt”
- Hvad er Fs funktion i samtalesproget?

Interaktion og grammatik

- samtalegrammatik.dk
- Mål: komplet grammatik over dansk som det bruges i samtaler

Oversigt

- Teori
- Materiale og metode
- Kvantitative mønstre
- Fundamentfeltet i samtalesproget eksemplificeret
- Præferencer i brugen af fundamentfeltet
- Konklusion
- Udeladt arbejde

Forfelt	Centralfelt			Slutfelt		
	v	n	a	V	N	A
Karl	har	—	formentlig	glemt	sin cykel	i dag.
Et glas vin	kunne	du	godt	skænke	—	op.
Nu	skal	Line	faktisk	spise	sin aftens- mad	— .
Pilot	kan	han	ikke	blive,	—	når han bliver stor.

- (Christensen & Christensen 2014: 201)

Teori: Fundamentfeltet i litteraturen

- Traditionelt set betragtet som enten subjekt eller emfatisk element (fx Mikkelsen 1911)
- Diderichsen (1946: 192) fremhæver også “hensyn til det foregående”
 - Dvs. emne-funktion
- Tre udfyldninger: subjekt, emne, emfase

Teori: Fundamentfeltet i litteraturen

Tunge led og ekstraposition (Brøcker 2014)

<i>Data</i>	Ekstraposition	Forfelt	v	n	a	V	N	A
Tb98-99	Carla	hun	ku	-		få	nogen af de der skøre tasker der var med	

<i>Data</i>	Ekstraposition	Forfelt	v	n	a	V	N	A
M193	da jeg gik på arkitektskolen	da	havde	vi	(-)			(-)

- (Brøcker 2014: 8. Se også Jørgensen 2016)

Teori: Interaktionel lingvistik

- Det mest lingvistisk orienterede arbejde indenfor samtaleanalyse
 - Målet for samtaleanalyse er at finde orden i samtaler
 - IL: hvordan bruges lingvistiske virkemidler i samtaler?
- Schegloff (1996): Positions-sensitiv grammatik

- Vigtige indsigter fra IL (Couper-Kuhlen & Selting 2018: 18)
 - Intern tidsstruktur i ytringsformation (on-line syntax; Auer 2009)
 - Ytringer udgør dele af sociale handlinger
 - Naturligt forekommende data – ikke introspektion

Materiale og metode

- 3 videoer fra SamtaleBank, 2 videoer fra AUling
- 100 sætninger pr video
- Overordnet analyse af fundamentfeltet i alle sætninger:
 - Fs form
 - Fs grammatiske rolle
 - Fs referenceramme
 - Fs placering i taletur
 - OSV...

Kvantitative mønstre: Hyppige former

Form	Antal	Procent
<i>det</i>	139	27,8%
<i>så</i>	93	18,6%
<i>jeg</i>	76	15,2%
<i>der</i>	34	6,8%
<i>den</i>	21	4,2%
<i>han</i>	21	4,2%
<i>vi</i>	20	4%
<i>de</i>	18	3,6%
<i>hva</i>	12	2,4%
<i>du</i>	9	1,8%
<i>nu</i>	9	1,8%
<i>hun</i>	7	1,4%
<i>andre former</i>	41	8,2%

Kvantitative mønstre: Grammatiske roller

Grammatiske roller	Antal	Procent
subjekt	310	62%
adverbielt led	122	24,4%
objekt	47	9,4%
subjektsprædikat	7	1,4%
objekt i ledsætning	7	1,4%
præpositionsstyrelse	4	0,8%
subjekt i ledsætning	2	0,4%
præpositionsstyrelse i ledsætning	1	0,2%

Kvantitative mønstre: Referenceramme

Skopus	Antal	Procent
person/ting/koncept	193	38,6%
prædikat	104	20,8%
tid/sted	62	12,4%
retorisk modificering	42	8,4%
betingelse	40	8%
større diskursenhed	34	6,8%
general reference	19	3,8%
ingen	6	1,2%

Kvantitative mønstre: Kort opsummering

- De samme former går igen
 - *Det, så, jeg* udgør 50%+
 - Pronomener (nominativ), lette adverbier
- Subjekt dominerer
 - Men ikke i den grad som litteraturen angiver
- Konkret reference mindre udbredt end forventet

Brugen af *det*

- Flexibelt referentielt skopus
 - Refererer til personer, ting, koncepter, prædikater og diskursstrukturer
 - Forekommer som tomt subjekt
- Mindre fastlåst end andre hyppige fundamentener ift. grammatisk rolle
 - Ofte ikke subjekt hvis der refereres til tidl. sætnings prædikat
 - Jævnligt ikke-subjekt uden emfase
- Hvis en sætnings påstand er bredt forankret i den tidligere sætning eller diskurs, er *det* det foretrukne fundament

Brugen af *det*

- Person/ting/objekt

→ **de:t** kun (.) femoghalvtres kvadratmeter
i grund (.) rids huset.

- Prædikat

de er faldet til det halve,

→ ·hhh **det** er aktierne jo. (.) faktisk.

Brugen af *det*

- Generelt vag reference
 - Klargøres kun i kontekst
 - Ingen kasusmarkering
 - (Neutrum) køn kun relevant i reference til person/ting/objekt
- *Det-i-F* konstruktionen er specialiseret til bredt at forankre en sætning i den løbende diskurs
 - Kan benyttes før sætningen har et endeligt format (on-line syntax)

Brugen af så

- Bruges når en sætning *følger* den foregående diskurs
 - Tidsmæssigt
 - Følgevirkning
- (Bruges til at klargøre sætningens funktion i forhold til den bredere diskurs)

Brugen af så

Tidsfølge

- Historiesequenser
- Når sætningen indeholder (tidsmæssig) fremgang

01 BEA: → nå: okaːy men altså så ringer du
02 å jeg >sagde til dig rigtig mange gange at du sku< komme,
03 (0.4)
04 på Lux, (.) å det ville du ik,
05 (0.9)
06 å (.) [jam.ɫ
07 ANN: →] lså] faldt jeg i søvn.

Brugen af så

Virkefølge

- Givet p er q nu sandt eller relevant
- p = en aktiv del af diskursfeltet (*discourse space*, Langacker 2001)
- q = sætningens påstand
- (p) så q

01 AST: de er faldet til det halve,
02 .hhh det er aktierne jo. (.) faktisk.
03 LIS: → nåja så ka man jo miste det halve der.

Brugen af *jeg*

- Altid en aktiv del af diskursfeltet
 - Derfor altid et tilgængeligt emne
- Taleren har altid epistemisk autoritet over 1sg-referencer
- Bruges som F hvis sætningen ikke yderligere er forankret i diskursen

Komplet identificerbare fundamenten

- F med hverken diskurs-intern eller deiktisk reference
- Meget sjældne, men forekommer dog
- Eks:

altså de danske banker

har da os været med på den men altså–

- 4 af denne type blev fundet i data
 - Alle grammatisk subjekt

Komplet identificerbare fundamenter

Kvotativkonstruktioner

01 BE: så siger jeg sån tnå men øhm: .

02 (0.6)

03 hva k- hva- hva koster den så sån en:

04 den er rigtig rigtig fed jo.

05 hva koster den ehe

06 → ·hh ja den er ret dyr.

07 (0.3)

08 †siger han så bare,

Komplet identificerbare fundamenten

Kvotativkonstruktioner

- Kvotativkonstruktioner er de mest hyppige komplet identificerbare fundamenten
 - Aldrig grammatisk subjekt
- *Kun F i kraft af at noget tilføjes*
 - Ikke nødvendigvis planlagt som F
- Tunge, men forekommer ikke som ekstraposition
- Lignende konstruktion:
 - je:g slemt godt tilfreds vil jeg sige.

Præferencer i brugen af F (forsimplet)

- Tunge led undgås i F
- *Det* foretrækkes hvis påstanden er forankret i den tidligere diskurs
 - Alle grammatiske roller
- Hvis ikke påstanden er bredt forankret i den tidligere diskurs, er den oftest forankret i en konkret referent
 - Angivet med pronomener, oftest subjekt
- *Det* foretrækkes hvis sætningen udelukkende er fokal
 - Tomt subjekt
- Nogle særlige konstruktioner (fx kvotativer) er altid F
- *Så*: Andre forhold gør sig gældende

Konklusioner

- *F kan* fyldes af nærmest alle led
 - men denne fleksibilitet udnyttes sjældent i samtalesproget!
- Oftest enten *det, så eller jeg*
- Præference for hyppige, fleksible elementer, som kan forankre sætningen i en løbende diskurs
 - Jf. IL: on-line syntax, sætninger som del af sociale handlinger
- Umarkeret *F* er ikke nødvendigvis subjekt
- Naturligt forekommende data kan belyse strukturer, som vi ikke ellers havde fundet

Udeladt arbejde

- Tomme subjekter
- Generelle referencer
 - *du, man*
- Tunge led i ekstraposition
- Interrogative pronominer
- Andre adverbialle led
 - *nu, her*
- F-drop

Referencer

- Auer, Peter. 2009. On-line syntax. Thoughts on the temporality of spoken language. *Language Sciences* 31. 1-13.
- Brøcker, Karen. 2014. Tunge led i forfelt og ekstraposition. Et fænomen i dansk talesprogsgrammatik. *Skrifter om Samtalegrammatik* 1 (2).
- Christensen, Lisa Holm; Christensen, Robert Zola. 2014. *Dansk grammatik*, 3rd edition. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth; Selting, Margaret. 2018. *Interactional Linguistics. Studying language in social interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Diderichsen, Paul. 1946. *Elementær dansk grammatik*. Copenhagen: Gyldendal.
- Jørgensen, Henrik. 2016. Doubling left syntactic positions in Danish. In S. Vikner, H. Jørgensen & E. van Gelderen (eds.): *Let us have articles betwixt us. Papers in historical and comparative linguistics in honour of Johanna L. Wood*. Aarhus: Aarhus University. 281-298.
- Langacker, Ronald W. 2001. Discourse in Cognitive Grammar. *Cognitive Linguistics* 12 (2). 143-188.
- Mikkelsen, Kr. 1911. *Dansk ordføjningslære med sproghistoriske tillæg. Håndbog for viderekomne og lærere*. Copenhagen: Lehmann & Stages Forlag.
- Puggaard, Rasmus. 2018. *The function of the foundation field in Danish talk-in-interaction. On the intersection of information structure, interactional organization and syntactic coding*. Unpublished MA thesis, Aarhus University.
- Schegloff, Emanuel A. 1996. Turn organization. One intersection of grammar and interaction. In E. Ochs, E.A. Schegloff & S.A. Thompson (eds.): *Interaction and grammar*. Cambridge: Cambridge University Press. 52-133.

Tak for jeres opmærksomhed!

...

Spørgsmål?

Universiteit
Leiden